

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

ช่วงเวลากว่า 40 ปีที่ผ่านมา นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยดำเนินการตามแนวคิดเศรษฐกิจเสรีนิยมหรือระบบทุนนิยม ที่มุ่งสนับสนุนการใช้ทุนเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่อสร้างความมั่งคั่งและรายได้มาสู่ประเทศเป็นหลัก ส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศไทยเติบโตอย่างรวดเร็วในภาคธุรกิจบางส่วนเท่านั้น แต่ในภาคประชาชนได้สูญเสียสมดุลทางเศรษฐกิจเนื่องมาจากรายได้ลดลง มีรายจ่ายเพิ่มขึ้น หนี้สินพอกพูนขึ้นเป็นลำดับจนกระทั่งต้องละทิ้งภูมิปัญญาเดินทางไปแสวงหางานทำในเมืองและในต่างประเทศ ก่อให้เกิดปัญหาสังคมนานัปการ (วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร, 2546: 9-40) จนกระทั่งประเทศไทยต้องประสบกับวิกฤติทางการเงินและเศรษฐกิจซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมตั้งแต่ปี 2539 วิกฤติดังกล่าวเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ที่สาธารณชนได้แสดงออกซึ่งความไม่มั่นใจในระบบทุนนิยมว่าจะสามารถเป็นหลักประกันความสุขสมบูรณ์อย่างถาวรและเป็นธรรมแก่ราษฎรส่วนใหญ่ของประเทศไทยได้นอกจากนั้นก็เป็นที่ประจักษ์ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมามีลักษณะที่เป็น “ภาพลวงตา” อยู่มาก โดยแม้ว่าฐานะการเงินของประเทศไทยก็มีความเข้มแข็งในระดับที่น่าพอใจ และเพียงพอที่จะก้าวสู่ฐานะเศรษฐกิจที่แท้จริงของประเทศ แต่ก็ไม่ใช่เข้มแข็งพอที่จะรองรับการพัฒนาแบบ “ภาพลวงตา” ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรัฐบาลมีนโยบายเปิดเสรี โดยปราศจากขอบเขตสำหรับการเงินและการค้าระหว่างประเทศ ในขณะเดียวกัน สังคมของการพัฒนาเศรษฐกิจ 3 เสา คือ การพึ่งตนเองของพื้นที่ชนบท ความปรารถนาและความสามารถในการออม และขีดความสามารถทางเทคโนโลยีในการผลิตก็เริ่มปรากฏชัดขึ้นว่าเป็นจุดอ่อนของระบบเศรษฐกิจของไทย (วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร, 2546: 150-151)

ต่อมาจึงเกิดการยอมรับมิติใหม่ของการพัฒนาเศรษฐกิจตามปรัชญาเศรษฐศาสตร์ลักษณะใหม่ อันเนื่องมาจากพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ปี พ.ศ. 2540 ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เน้นการพึ่งตนเอง และการพัฒนาเศรษฐกิจที่ฟื้นฟูบทบาทของสังคมเกษตรชนบท ซึ่งจะเห็นได้จากนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลปัจจุบันก็ยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การใช้หลักคุณธรรมกำกับการพัฒนาเศรษฐกิจในระบบตลาดเสรี เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากซึ่งเปรียบเสมือนรากแก้ว

ของประเทศ เศรษฐกิจระบบตลาดและเศรษฐกิจส่วนรวมให้มีส่วนร่วมในการขยายตัวทางเศรษฐกิจภายใต้กรอบความยั่งยืนและความพอดี โดยเน้นให้ภาคเอกชนมีบทบาทนำ และผนึกกำลังร่วมกับภาครัฐและภาคประชาสังคม เพิ่มความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจทั้งสามภาคดังกล่าว โดยมีนโยบายหลัก คือ เศรษฐกิจฐานราก เป็นพื้นฐานที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจไทยซึ่งจะต้องเสริมสร้างให้เกิดความเข้มแข็งตามแนวทางการเกษตรกรรม ผลิตภัณฑ์ชุมชน แรงงาน และการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคเศรษฐกิจฐานราก (สำนักนายกรัฐมนตรี 2549 : 8-10)

ในทางปฏิบัติรัฐบาลให้ความสำคัญต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคเศรษฐกิจฐานราก จึงดำเนินการออกพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 เพื่อให้มีการส่งเสริมความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน อันจะส่งผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งพร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคตไม่ว่าระดับใด รวมไปถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไปสู่การเป็นผู้ประกอบการขนาดย่อมและขนาดกลางต่อไป (กรมส่งเสริมการเกษตร พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน 2548 : 13)

ในหลักการวิสาหกิจชุมชนนั้นได้ มุ่งเน้นสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ได้จำแนกการดำเนินงานเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับพื้นฐาน ได้แก่ วิสาหกิจที่มีการประกอบการเพื่อให้เกิดผลผลิต หรือการให้บริการที่จะนำไปใช้เพื่อการอุปโภค บริโภค มุ่งเน้นการลดรายจ่าย การประหยัด และการออม เพื่อให้ดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกิน ทั้งระดับครัวเรือน ชุมชน และระหว่างชุมชน

ระดับที่ 2 ระดับพัฒนา ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนที่มีการประกอบการเพื่อให้เกิดผลผลิต หรือการให้บริการเพื่อการลดรายจ่าย และมีส่วนเหลือสามารถนำไปแบ่งปัน แลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายให้เกิดรายได้เพิ่ม หรือมีทุนเพิ่มในการประกอบการอันนำไปสู่การ อยู่ดีกินดี ของครัวเรือน ชุมชน และระหว่างชุมชน

ระดับที่ 3 ระดับก้าวหน้า ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนที่มีการประกอบการทั้งภาคการผลิต และการบริการมุ่งการเพิ่มรายได้ไปสู่การขยายการลงทุน ลดการนำเข้า เพื่อการส่งออกของผลิตภัณฑ์ ขยายกิจการ ขณะเดียวกันก็สามารถจัดสรรผลกำไร เพื่อสวัสดิการของชุมชน หรือเพื่อกิจกรรมสาธารณประโยชน์ สร้างความมั่งมีศรีสุข ของครัวเรือน ชุมชน ขยายไปถึงระหว่างชุมชน และนำไปสู่การเป็นวิสาหกิจขนาดย่อมและขนาดกลาง (Small Medium Enterprises: SMEs) ต่อไป

การศึกษาสำรวจเบื้องต้นพบว่า ปัจจุบันกลุ่มหัตถกรรมดอกไม้ใบยางพาราบ้านหุแระ ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนกับกรมส่งเสริมการเกษตรในลำดับที่ 28 รหัสทะเบียน 5-90-11-12/1-0001 ซึ่งการดำเนินงานอยู่ในระดับที่ 2

ระดับพัฒนา มีสมาชิกรวม 52 คน ร่วมกันทำผลิตภัณฑ์จากใบยางพารา โดยใช้ภูมิปัญญาของคนในชุมชน ผสมผสานกับทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ระยะแรกนำผลิตภัณฑ์ออกจำหน่ายเฉพาะในจังหวัดสงขลาเท่านั้น ระยะต่อมามีผู้ซื้อจากจังหวัดอื่นบ้าง จนกระทั่ง ในปี พ.ศ. 2546 ดอกไม้ใบยางพารา ได้รับการคัดสรรผลิตภัณฑ์สุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ในระดับ 5 ดาว (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสงขลา 2546 : 21) ขณะนี้ ทำผลิตภัณฑ์ดอกไม้ใบยางพาราได้ประมาณ 60 ชนิด มียอดจำหน่ายปีละประมาณ 60,000-80,000 บาท ทำให้สมาชิกมีรายได้เสริม สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกและคนในครอบครัวของสมาชิกให้ผ่านเกณฑ์รายได้ตามตัวชี้วัดความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ) (กรมพัฒนาชุมชน www.cdd.go.th)

ในช่วงปี พ.ศ. 2547-2550 ราคาน้ำยางสด และราคายางแผ่นสูงมากขึ้น สมาชิกส่วนใหญ่ทุ่มเทเวลาในการทำสวนยางพารามากขึ้นจึงเลิกทำผลิตภัณฑ์ดอกไม้ใบยางพารา ส่งผลกระทบต่อการเพิ่มปริมาณผลิตภัณฑ์ดอกไม้ใบยางพาราเนื่องจากการขาดแคลนแรงงาน ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจซบเซายอดการจำหน่ายลดลง อีกทั้งรัฐบาลเปลี่ยนนโยบายแนวทางการส่งเสริม สนับสนุนผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยกระจายอำนาจ และงบประมาณสู่ท้องถิ่น ซึ่งหน่วยงานท้องถิ่นยังไม่มีประสบการณ์ ทำให้กลุ่มหัตถกรรมดอกไม้ใบยางพาราบ้านหุแระจำเป็นต้องหาแนวทางพัฒนาให้กลุ่มฯ ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และมีศักยภาพพร้อมจะเข้าสู่วิสาหกิจชุมชนระดับที่ 3 ระดับก้าวหน้าต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นประเด็นน่าสนใจที่ต้องมีการศึกษาการดำเนินงานและกลยุทธ์ด้านการผลิต ด้านการตลาด ของกลุ่มหัตถกรรมดอกไม้ใบยางพาราบ้านหุแระ ตลอดจนศึกษาปัญหาและข้อจำกัด และสังเคราะห์เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาให้กับกลุ่มหัตถกรรมดอกไม้ใบยางพาราบ้านหุแระ และวิสาหกิจชุมชนที่ประกอบกิจการคล้ายๆ กันสามารถนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

2. โจทย์คำถามของการวิจัย

การศึกษาดำเนินงานและกลยุทธ์ด้านการผลิต ด้านการตลาดของกลุ่มหัตถกรรมดอกไม้ใบยางพาราบ้านหุแระ ผู้วิจัยมีโจทย์คำถามของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

2.1 พัฒนาการจัดตั้ง กลุ่มหัตถกรรมดอกไม้ใบยางพาราบ้านหุแระ จากอดีตถึงปัจจุบัน เป็นอย่างไร

2.2 การบริหารจัดการกลุ่มหัตถกรรมดอกไม้ใบยางพาราบ้านหุแระ เป็นอย่างไร มีปัญหาและข้อจำกัดอย่างไรบ้าง

2.3 การดำเนินงานด้านการผลิต และด้านการตลาด ของกลุ่มหัตถกรรมดอกไม้ใบยางพาราบ้านหุแระ เป็นอย่างไร มีปัญหาและข้อจำกัดอย่างไรบ้าง

2.4 แนวทางการพัฒนาให้กลุ่มหัตถกรรมดอกไม้ใบยางพาราบ้านหุแระดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ต้องดำเนินการอย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาดำเนินงานและกลยุทธ์ด้านการผลิต ด้านการตลาด ของกลุ่มหัตถกรรมดอกไม้ใบยางพาราบ้านหุแระ ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 3.1 เพื่อศึกษาพัฒนาการจัดตั้งและลักษณะการบริหารจัดการกลุ่มหัตถกรรมดอกไม้ใบยางพาราบ้านหุแระ
- 3.2 เพื่อศึกษาดำเนินงานด้านการผลิต ด้านการตลาดของกลุ่มหัตถกรรมดอกไม้ใบยางพาราบ้านหุแระ
- 3.3 เพื่อเสนอแนะยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มหัตถกรรมดอกไม้ใบยางพาราบ้านหุแระ

4. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาดำเนินงานและกลยุทธ์ด้านการผลิต ด้านการตลาดของกลุ่มหัตถกรรมดอกไม้ใบยางพาราบ้านหุแระ ครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา ด้านพื้นที่ และระยะเวลา ดังนี้

- 4.1 เนื้อหา ศึกษาเนื้อหาในด้านต่างๆ คือ ศึกษาสำรวจความเป็นมาพัฒนาการจัดตั้งของกลุ่มจากอดีตถึงปัจจุบัน และศึกษาข้อมูลตามสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับ ลักษณะสมาชิกกลุ่ม การบริหารจัดการกลุ่ม การดำเนินงานด้านการผลิตและด้านการตลาด ตลอดจนปัญหาและข้อจำกัด พร้อมทั้งสังเคราะห์เพื่อเสนอแนะยุทธศาสตร์การพัฒนา
- 4.2 พื้นที่ ศึกษาในพื้นที่กลุ่มหัตถกรรมดอกไม้ใบยางพาราบ้านหุแระ หมู่ที่ 3 ตำบลทุ่งคำเสา อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- 4.3 ระยะเวลา การศึกษาอยู่ในระหว่างเดือน สิงหาคม 2550 ถึง มีนาคม 2551 รวม 8 เดือน

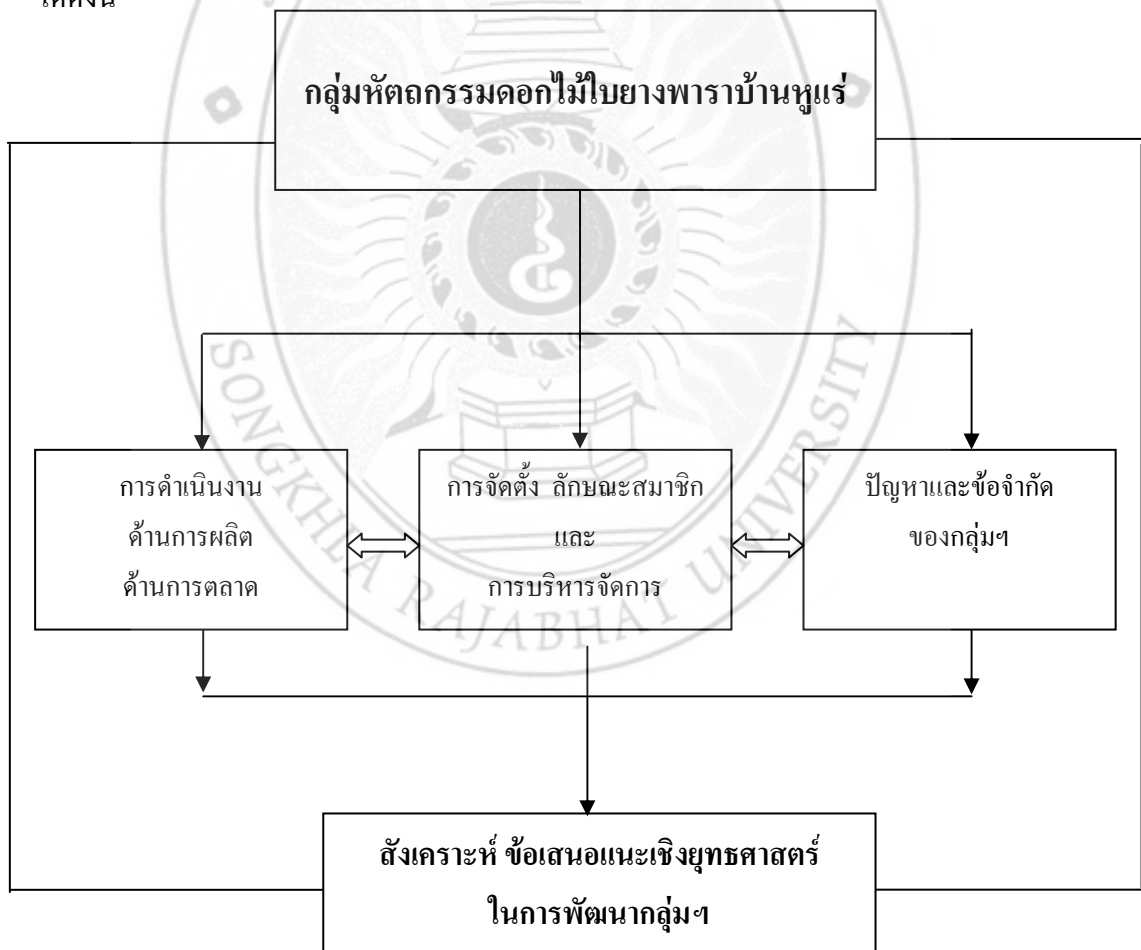
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาดำเนินงานและกลยุทธ์ด้านการผลิต ด้านการตลาด ของกลุ่มหัตถกรรมดอกไม้ใบยางพาราบ้านหุแระ ครั้งนี้ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ดังนี้

- 5.1 ทราบถึงความเป็นมาพัฒนาการจัดตั้งและลักษณะการบริหารจัดการของกลุ่มหัตถกรรมดอกไม้ใบยางพาราบ้านหูแร่
- 5.2 ทราบสภาพการดำเนินงานด้านการผลิต และด้านการตลาด รวมทั้งปัญหาและข้อจำกัด
- 5.3 ได้ข้อเสนอแนะยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มหัตถกรรมดอกไม้ใบยางพาราบ้านหูแร่ และวิสาหกิจชุมชนที่ประกอบกิจการคล้ายๆกันสามารถนำไปประยุกต์ใช้
- 5.4 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจที่จะศึกษาต่อไป

6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

7. นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษาการดำเนินงานและกลยุทธ์ด้านการผลิต ด้านการตลาดของกลุ่มหัตถกรรมดอกไม้อบอบปางพาราบ้านหุแร่ ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์ไว้ ดังนี้

7.1 การพัฒนา หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้นทั้งในด้านคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม ด้วยการวางแผน โครงการและการดำเนินงานโดยมนุษย์ ให้ประโยชน์แก่มนุษย์ ไม่ใช่เป็นการเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ

7.2 การดำเนินงาน หมายถึง ภารกิจและกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มหัตถกรรมดอกไม้อบอบปางพาราบ้านหุแร่ ในการทำผลิตภัณฑ์จากอบปางพาราให้เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนและนำออกจำหน่าย

7.3 กลยุทธ์ หมายถึง การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในระยะยาวและการเลือกแนวทางปฏิบัติ ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นเพื่อให้สามารถดำเนินการบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้

7.3.1 กลยุทธ์การผลิต หมายถึง ภารกิจและข้อได้เปรียบเชิงแข่งขัน ของกลุ่มหัตถกรรมดอกไม้อบอบปางพาราบ้านหุแร่ ในการดำเนินการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชนให้สำเร็จตามเป้าหมาย

7.3.1 กลยุทธ์การตลาด หมายถึง ภารกิจและวิธีการตลาดของกลุ่มหัตถกรรมดอกไม้อบอบปางพาราบ้านหุแร่ ที่ทำให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนจำหน่ายได้สำเร็จตามเป้าหมาย

7.4 กลุ่มหัตถกรรมดอกไม้อบอบปางพาราบ้านหุแร่ หมายถึง คนในชุมชนบ้านหุแร่ หมู่ที่ 3 รวมกลุ่มกันทำผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากอบปางพาราหลากหลายรูปแบบเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนนำออกจำหน่าย ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

7.5 ผลิตภัณฑ์ชุมชน หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่ทำขึ้น โดยภูมิปัญญาของคนในชุมชน ผสมผสานกับทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่มาเพิ่มขบวนการบริหารจัดการ การผลิต และการตลาดให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพนำออกจำหน่ายในตลาดได้

7.6 วิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะ เป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน